

بررسی نقش بازی در پرورش فکری، خلاقیت، شخصیت، رشد جسمی
و مهارت‌های اجتماعی کودکان

Examining the Role of Play in the Intellectual Development, Creativity,
Personality, Physical Growth, and Social Skills of Children

Mohsen todehranjbar

Social Pathology Expert and Ph.D. in Social Sciences
Research, University of Tehran.

Email: mohsen.todehranjbar@gmail.com

Fatemeh Araghi

M.A. in General Psychology, University of Tehran.

محسن توده رنجبر*

کارشناس آسیب شناسی اجتماعی و دکتری پژوهشگری علوم
اجتماعی دانشگاه تهران.

فاطمه عراقی

کارشناس ارشد روانشناسی عمومی دانشگاه تهران.

Abstract

The benefits of children's play are so extensive that it is impossible to cover them all in a single article, and its effects can be explored and tested at different ages. This article aims to briefly and comprehensively address the impacts of children's play and evaluate its advantages from several perspectives. In fact, children learn through play, and the impact of play on their learning is quite significant. During play, they discover new things, become familiar with the properties of objects, imitate the behavior of adults, become acquainted with the world around them, and organize tasks. Through play, children gain many experiences, observe numerous natural phenomena, and by taking on symbolic roles, prepare themselves for performing real social roles. Play enhances a child's imagination, improves social skills, aids physical development, and provides an opportunity for emotional release. As a result, play serves as a means of experiencing existence through perception, allowing the child to see themselves as free, independent, and capable individuals. In essence, through play, children learn things that no one else is able to teach them. Therefore, play enhances a child's creativity and ultimately results in improved language, expanded vocabulary, stress management, a happier life experience, and better physical health. It also helps increase self-confidence, improve

چکیده

فواید بازی کودکان به بیش از آن چیزی است که بتوان در یک مقاله درباره آن صحبت کرد و در سنین مختلف می‌توان تاثیرات آن را بررسی کرد و مورد آزمایش قرار داد. اما در این مقاله سعی کردیم تا به صورت خلاصه و البته کامل به این تاثیرات بپردازیم و فواید بازی کودکان را از چندین جنبه ارزیابی کنیم. در حقیقت کودک از طریق بازی آموزش می‌بیند. تاثیر بازی بر یادگیری بسیار چشمگیر است. چیزهای تازه‌ای کشف می‌کند و به خاصیت اشیاء پی می‌برد، رفتار بزرگترها را تقلید می‌کند، دنیای اطراف خود را می‌شناسد، به کارها نظم می‌دهد. کودکان ضمن بازی تجارب زیادی به دست می‌آورند و متوجه می‌شوند که بسیاری از مسایل و پدیده‌های طبیعی می‌شوند، و با برعهده گرفتن نقش‌های مثالی در بازی، خود را برای ایفای هرچه بهتر نقش‌های واقعی در اجتماع آماده می‌کنند. همچنین بازی کردن قوه تخیل او را تقویت می‌کند و مهارت‌های اجتماعی او را ارتقا می‌بخشد و رشد جسمانی او را افزایش می‌دهد و به کودک کمک می‌کند تا هیجان خود را تخلیه کند. در نتیجه بازی راهی برای تجربه کردن هستی توسط ادراک است و کودک از این راه خود را انسانی آزاد، مستقل و توانمند می‌یابد. در واقع، کودک از راه بازی آنچه را کسی نمی‌تواند به او بیاموزد، یاد می‌گیرد. بنابراین بازی باعث بهبود خلاقیت کودک شده و در نتیجه باعث تقویت زبان و گسترش واژگان او و همچنین مقابله با استرس و تجربه زندگی شادتر می‌شود و در نهایت سبب بهبود سلامت فیزیکی، افزایش اعتماد به نفس، بهبود

روابط و مهارت اجتماعی و بیان راحت احساسات و نیز کشف
 relationships and social skills, facilitate easier
 expression of emotions, and discover personal
 interests.

واژه‌های کلیدی: پرورش فکری، خلاقیت، شخصیت، رشد
 Keywords: cognitive development, creativity, personality, physical growth, social skills.
 جسمی، مهارت های اجتماعی.

نوع مقاله: پژوهشی	دریافت: آذر ۱۴۰۳	پذیرش: بهمن ۱۴۰۳
-------------------	------------------	------------------

مقدمه

در جهان معاصر، «بازی»، بهترین شکل فعالیت طبیعی برای هر کودک است. در واقع بازی کردن، در زندگی کودک از اهمیت زیادی برخوردار است. در جریان بازی، نیروهای روحی و جسمی کودک؛ یعنی دقت، حافظه، تخیل، نظم و ترتیب، چالاکي و مهارت و... رشد می‌یابند و علاوه بر اینها بازی برای کودک محرک و انگیزه‌ای می‌شود در جهت کسب تجارب اجتماعی. بازی وسیله طبیعی کودک برای بیان «خود» است. کودک با بازی کردن، موقعیتی را به دست می‌آورد تا احساسات و مشکلات خود را عرضه کند و به عبارت دیگر، ابراز وجود نماید. متأسفانه امروزه، بسیاری از والدین حتی مربیان توجه کافی به امر رهبری بازی ندارند و یا کودک را به حال خود وا می‌گذارند و یا بازی او را با دلسوزی‌های اضافی و اسباب‌بازی‌های زیادی محدود می‌نمایند. پدران و مادران باید توجه داشته باشند که در مراحل مختلف بازی روش‌های گوناگونی اتخاذ گردد و نیز همیشه به یاد داشته باشند که باید به کودک امکاناتی بدهند که او آزادانه و مبتکرانه فعالیت نماید تا استعدادهای نهفته‌اش به درستی شکوفا گردد. تنها در این صورت است که بازی می‌تواند باعث انگیزش، نشاط، فعالیت، ابتکار و خلاقیت در کودکان شود (خاکی و شعبانی، ۱۳۷۹).

بیان مسأله

بازی‌ها در کودکی نقش مهمی در تمام سنین رشد کودک بازی میکنند و در میزان یادگیری و هوش کودک تاثیرگذار هستند. شاید فکر کنید که سرگرمی، تمام آن چیزی است که از فواید بازی کودکان به شما می‌رسد، اما اینگونه نیست. در این مقاله قصد داریم تا فواید بازی کودکان و تاثیرات آن در پرورش فکری، خلاقیت، شخصیت، رشد جسمی و مهارت های اجتماعی کودکان را بررسی کنیم.

بازی و پرورش فکری

تنوع در بازی‌های کودکان

کودکان هم مانند بزرگترها هر یک توان خاصی دارند - چه از لحاظ جسمی و چه از لحاظ روانی - در بازی‌های کودکان، خصیصه ای به نام تنوع، بسیار مشاهده می‌شود. کودکان زود دل می‌بندند و زود هم فراموش می‌کنند. این موضوع کاملاً بارز است که همه کودکان به یک روش و نوع، بازی نمی‌کنند. تنوع در بازی‌های کودکان می‌تواند ناشی از: تفاوت‌های فردی، درجه تندرستی و سلامتی، سطح رشد جسمی حرکتی، میزان بهره هوشی، نوع جنسیت، نوع محیطی که در آن پرورش یافته اند، وضعیت اجتماعی و اقتصادی عامل جغرافیایی، میزان اوقات فراغت و وضعیت وسایل و امکانات بازی. فواید و تاثیر بازی بر رشد

کودکان را نمی‌توان نادیده گرفت. بازی‌های پرتحرک کودک خود را محدود نکنید، با این کار نه تنها جلوی رشد فکری او را می‌گیرید، بلکه رشد جسمی او را هم مختل می‌کنید (گیتلین وینر و همکاران، ۱۳۸۹).

بطور کلی ۳ نوع بازی داریم

بازی فردی:

کودک تا قبل از ۲ سالگی به تنهایی بازی می‌کند. ساعت‌ها با یکی از اعضای بدنش یا یک اسباب بازی مشغول می‌شود و به همسالان یا بزرگسالان برای بازی نیازی نمی‌بیند. عمدتاً بازی‌های کودک در این سن، به صورت اکتشافی است. به این معنی که کودک نسبت به بدن خود و محیط اطرافش بسیار کنجکاو است و کشف نقاط مختلف خانه و سرگرم شدن با وسایل مختلف که در گوشه و کنار خانه وجود دارند برای او یک بازی به حساب می‌آید. نکته مهم این است که کودک را به خاطر اکتشافاتش سرزنش نکنید تا حس کنجکاوی او سرکوب نشود.

بازی موازی:

از سن ۲ تا ۳ سالگی کودک به بازی موازی می‌پردازد. بازی موازی به این گونه است که دو کودک در فاصله ۵۰ سانتی‌متری یا کمتر و بیشتر هر دو به یک بازی (مثلاً ماشین بازی) مشغول هستند. گاهی به یکدیگر نگاه می‌کنند و اسباب بازی‌های خود را با هم عوض می‌کنند، ولی هیچ ارتباط دیگری با هم ندارند. به اصطلاح کنار هم بازی می‌کنند، ولی با هم بازی نمی‌کنند. بازی دیگر در این سن بازی نمادی ساده است. به این معنی که کودک مثلاً یک خیار را جلوی گوش خود می‌گیرد و شروع به حرف زدن می‌کند، گویی آن خیار یک تلفن است و بعضی مواقع همان خیار را کنار گوش شما می‌گیرد و با ایما و اشاره به شما می‌فهماند که با آن صحبت کنید. این بازی‌های نمادی آغاز شکل‌گیری قوه تخیل و خلاقیت است.

بازی اجتماعی:

کودک بعد از ۳ سالگی با همسالان خود همبازی می‌شود. هنگام بازی دائم با آنها در تعامل است و تنها در این سن کودک قادر به انجام بازی‌های مشارکتی و دسته جمعی خواهد بود و هنگام بازی با مفاهیمی مانند رعایت نوبت و برد و باخت آشنا خواهد شد. به همین دلیل است که در این سن وجود همبازی برای کودک اهمیت دارد؛ خواه این همبازی خواهر و برادر یا دوست مهد کودک یا... باشد، کودک نیازمند آنها است. پس باید از این سن شرایطی برای او فراهم کرد تا بتواند با همسالانش ارتباط برقرار کند (پیتر هیوز، ۱۳۹۹).

ارتباط بازی با رشد جسمی و ذهنی کودک

بازی همچنین در رشد حرکتی و هماهنگی حسی - حرکتی کودکان نقش بسزایی دارد. برخی از مهم‌ترین نقش‌ها شامل:

- باعث رشد هماهنگ دستگاه‌ها و اعضای بدن می‌شود.
 - سبب تقویت حواس کودک می‌شود.
 - نیرو و انرژی بدن را به بهترین شکل مصرف می‌کند.
 - کودک نسبت به توانمندی‌های فکری و بدنی خود آگاهی پیدا می‌کند.
- بازی به عنوان وسیله‌ای مطمئن برای رشد کودکان، عضلات را نیرومند می‌کند، استخوان‌ها را محکم و استوار می‌کند و بالاخره باعث تقویت حواس پنجگانه به خصوص حس بینایی می‌شود (شریدان، ۱۳۸۲).

بازی و رشد ذهنی

بازی امکان تجربه و تعامل‌های مستقیم با عوامل محیطی را برای کودک فراهم می‌کند. بازی نه تنها بر رفتارهای هوشمندانه و قابل مشاهده کودک اثر دارد بلکه بر ساخت فیزیولوژیکی مغز او نیز تأثیری انکارناپذیر می‌گذارد. برای مثال، موش‌هایی که در معرض محرک‌های محیطی قرار گرفته بودند از نظر مواد شیمیایی فعال کننده یا کندکننده در محل اتصال دو عصب غنی‌تر بودند.

کودکان مفاهیم عمده‌ای را که ساخت ذهنی انسان را شکل می‌دهد از طریق بازی در می‌یابند. آشنایی او با مفاهیم پایه همچون فضا، کمیت، ساخت، شکل و... صرفاً از طریق بازی حاصل می‌شود. جالب آنکه بازی خود یکی از بهترین راه‌های مطالعه چگونگی رشد فرآیندهای ذهنی کودک است. چنانچه «پیاژه» ضمن مشاهده بازی کودکان خود موفق به کشف قوانین رشد ذهنی شد (صلاح، ۱۳۹۷).

هوفمان عقیده دارد بازی‌های تخیلی در کودکی نقش برجسته‌ای در افزایش نیروی سازندگی و زندگی عاطفی کودکان ایفا می‌کنند. کودک در سنین اولیه زندگی علاقه زیادی به تغییر و دستکاری اشیاء دارد. این تمایل باعث می‌شود که او اسباب‌بازی‌های خود را از یکدیگر جدا سازد و دوباره با سرهم کردن آنها طرحی جدید پدید آورد و آنگاه به افسانه‌پردازی و داستان‌سرایی در مورد ساخته خود متوسل شود. تمامی این موارد باعث پرورش نیروی تخیل کودک می‌شود و قدرت ابتکار و هوش او را افزایش می‌دهد (بوندانکو و ماتوسیک، ۱۳۷۷).

بازی و خلاقیت

خلاقیت چیست

خلاقیت در واقع توانایی حل مسائل و مشکلات با نگاهی جدید و بدیع است. پیدا کردن راه‌حل‌های ساده برای مشکلات پیچیده و تفکر خارج از شیوه سنتی و مرسوم را خلاقیت می‌گویند (مجدیان، ۱۳۹۸).

چرا افزایش خلاقیت در کودکان از اهمیت بالایی برخوردار است

یکی از مهم‌ترین جنبه‌های خلاقیت، پرورش و افزایش آن در افراد است. طبق گفته دانشمندان و بر اساس تحقیقات انجام شده، خلاقیت در کودکان در نقطه اوج خود قرار دارد و با گذشت زمان اگر اقدامی برای افزایش آن صورت نگیرد، افت می‌کند. خلاقیت امر ذاتی نیست و قابل پرورش و توسعه است. در نتیجه بسیار اهمیت دارد که والدین از نقش حیاتی خلاقیت آگاه شوند و آن را در کودکانشان افزایش دهند. برای افزایش خلاقیت در کودکان راهکارهای ساده و بازی‌های جذاب وجود دارند که می‌توانند به والدین کمک کنند (همان منبع).

افزایش خلاقیت کودکان در آینده چه تأثیرات مثبتی بر روی آنها دارد

در کارها و فعالیت‌های هنری خلاقیت حرف اول را می‌زند. هنرمند بدون خلاقیت قادر به خلق اثر نو و بدیع نیست. حتی اگر فرزند شما علاقه به هیچ یک از رشته‌های هنری ندارد، می‌تواند از خلاقیت در حل مسائل فیزیک و ریاضی کمک بگیرد. اگر حتی به موفقیت در دنیای علم یا هنر بی‌توجه باشیم، افزایش خلاقیت در کودکان باعث می‌شود شبکه ارتباطی آنها گسترده شود و در شرایط سخت بتوانند راحت‌تر از بقیه مشکلات را حل کنند. افراد خلاق کم‌تر در مواجهه با مشکل جا می‌زنند یا از آنها فرار می‌کنند. این افراد شرایط سخت را بهتر تحمل کرده و درصدد پیدا کردن راه‌حل برمی‌آیند. در نتیجه خلاقیت یکی از مهم‌ترین و پرکاربردترین ابزار کودکان در مواجهه با زندگی و مشکلاتشان است و ما به عنوان والدین یا سرپرست، باید به آنها کمک کنیم تا این خلاقیت را افزایش دهند (زارعی زوارکی و صفوی، ۱۳۸۹).

راه‌های افزایش خلاقیت در کودکان

راه‌های افزایش خلاقیت کودکان بی‌شمار است که در این مقاله تنها به تعدادی از آن‌ها اشاره کردیم. برای افزایش خلاقیت کودکان کافی است به یاد داشته باشیم که انجام بازی‌های خلاقانه و آزاد گذاشتن آن‌ها در خیال پردازی بسیار موثر است. اگر خودمان والدین خلاق باشیم، کودکان خلاق نیز بزرگ خواهیم کرد. پس فراموش نکنیم با تمرکز روی خلاقیت خود، به افزایش آن در کودکان نیز کمک کردیم. خلاقیت و اجبار نمی‌توانند در کنار هم باشند. خلاقیت با تفکر آزاد و رها پرورش می‌یابد. پس در فراهم کردن فضایی خلاقانه برای کودکانمان کوشا باشید. همیشه شنونده عقاید و تفکراتشان باشیم و از انتقاد دوری کنیم. شاید بازی کردن با پیشرفته‌ترین اسباب بازی‌ها برای کودکان خوشایند و جذاب باشد، اما ممکن است بر خلاقیت کودکان اثر منفی بگذارد. همچنین، وابستگی به تلفن همراه آسیب بزرگی به خلاقیت کودکان وارد می‌کند. دقت داشته باشید که یک والد آگاه و خلاق می‌تواند باعث افزایش خلاقیت در کودک خود شود. پس می‌توانید راهکارهای زیر را براساس خلاقیت و علاقه‌ی خود تغییر دهید و سپس اجرا کنید (زارعی زوارکی و صفوی، ۱۳۸۹).

ایجاد فضای مناسب برای بروز خلاقیت کودک

یکی از موثرترین راه‌های افزایش خلاقیت، دادن زمان بدون محدودیت و نظارت به کودک است. کودکانی که بدون نظارت والدین مشغول به بازی می‌شوند، هنگام بازی از خلاقیتشان بهره می‌گیرند. اگر یکبار با دقت به بازی کودکان نگاه کنید، متوجه می‌شوید که آن‌ها با خلق موقعیت‌ها و اتفاقات خیالی با اسباب بازی‌هایشان بازی می‌کنند. همین بازی‌ها زمینه‌ی مناسبی برای افزایش خلاقیت در کودکان را فراهم می‌کنند.

علاوه بر زمان، فضا و مکان هم می‌توانند در افزایش خلاقیت کودک نقش داشته باشند. تنها نیاز است فضایی را به آن‌ها اختصاص دهید تا بتوانند خلاقیتشان را به کار گیرند. مثلاً یک اتاق که در آن آزادانه نقاشی بازی کنند یا گوشه‌ای از اتاق نشیمن که بتوانند بدون مزاحمت با اسباب بازی‌ها و لگوهایشان بازی کنند. در این فضا نکته مهم خلاقیت است. شما نباید در چیدن این فضا دخالتی داشته باشید. تا جایی که امکانش هست، مدیریت این فضا را به عهده‌ی بچه‌ها بگذارید تا آن طور که تمایل دارند خلاقیت خود را به نمایش گذارند (احمدی شیرازی، ۱۳۹۳).

بگذارید خلاقیت در اتمسفر خانه موج بزند

برای افزایش خلاقیت کودکان، باید محیط خلاقانه‌ای بسازید. برای مثال یک زمانی را تعیین کنید تا خانوادگی جمع شوید و درباره ایده‌های خلاقانه خود با کودکانتان صحبت کنید و ایده‌های آن‌ها را بدون قضاوت یا دخالت بشنوید. درباره اینکه کدام ایده خوب یا بد هست نباید نظر دهید. باید کودک را در ابراز عقیده و نظر خود آزاد بگذارید. از افراد هنرمند یا خلاق که الگوی خودتان هستند با کودکان صحبت کنید. درباره‌ی قطعه موزیکی که دوست دارید یا اثر نقاشی مورد علاقه‌ی خود به بچه‌ها توضیح دهید. آن‌ها را برای دیدن عکس، تئاتر یا نقاشی به نمایشگاه‌ها و موزه‌ها ببرید. شنیدن موسیقی در ساعتی از روز همراه خانواده نیز پیشنهاد مناسبی به نظر می‌رسد (همان منبع).

کودکان را تشویق به شرکت در یک فعالیت هنری یا علمی کنید

فعالیت‌های هنری مثل نواختن یک ساز یا شرکت در کلاس‌های مجسمه سازی و نقاشی به افزایش خلاقیت در کودکان کمک می‌کنند. اردوهای اکتشافی و علمی به اعماق جنگل یا حتی تماشای ستاره‌ها در شب می‌تواند حس کنجکاوی و خلاقیت آن‌ها را تحریک کند. خواندن کتاب‌های مورد علاقه کودکان نقش بسیار مهمی در افزایش خلاقیت آن‌ها دارد. کتاب‌ها دنیایی سرشار از داستان و اتفاقات مهیج هستند که در شکل‌گیری خلاقیت موثر هستند. اگر کودکان هنوز توانایی خواندن ندارد، باید شما برایش کتاب بخوانید. سعی کنید یک داستان را تا آخر بخوانید سپس از او بخواهید بسته به علاقه خود پایان آن را

تغییر دهد یا مسیر داستان و رویدادها را عوض کند. این نیز یکی دیگر از روش‌های افزایش خلاقیت کودکان است (آقاعباسی، ۱۳۸۸).

بر اساس علاقه کودک تان عمل کنید

داشتن علاقه و انگیزه برای انجام فعالیتی باعث شکوفایی خلاقیت در آن کار می‌شود. بعضی از والدین فکر می‌کنند صلاح کودکان خود را بهتر از آن‌ها می‌دانند و آن‌ها را مجبور می‌کنند تا به کلاس‌های مختلف بروند. یکی از نکات مهم در افزایش خلاقیت کودکان این است که باید به آن اجازه شکوفایی داد. خلاقیت کودکان به زور رشد نخواهد کرد، بلکه ممکن است حتی متوقف شود و از بین برود. اگر به جای رفتن به کلاس پیانو، کودک شما علاقه به نقاشی یا رقص دارد، نباید او را مجبور به تمرین پیانو کرد. خلاقیت در آزادی و رهایی است که رشد می‌کند و شکوفا می‌شود. به علاقه و خواسته کودکان توجه کنیم و به او در پیدا کردن علاقه حقیقی‌اش کمک کنیم (همان منبع).

تفکر خلاقانه و انتقادی را به کودکان آموزش دهیم

تفکر خلاقانه و انتقادی در تقابل با تفکر سنتی و پیرو قرار دارد. خیلی از خانواده‌ها تمایل دارد سنت‌ها و قوانین مذهبی و خانوادگی را به فرزندانشان آموزش دهند و در این راه تفکر انتقادی و خلاقانه آن‌ها را نابود می‌کنند. برای افزایش خلاقیت در کودکان باید اجازه دهیم آن‌ها با ذهنی باز درباره مسائل تفکر کنند. نظرات یا تعصبات ما نباید مانع تفکر خلاقانه آن‌ها شود. ما نباید کودکان را مجبور کنیم تا به اعتقادات ما باور داشته باشند. باید تفکر صحیح را به آن‌ها آموزش دهیم تا با استدلال و منطق به دنبال جواب‌هایشان بروند. نباید مانع پرسیدن آن‌ها شویم. نباید از سوالاتی که جوابشان را نمی‌دانیم بترسیم. اگر سوالی هست که خودمان جوابش را نمی‌دانیم باید اظهار ندانستن کنیم و کودک را برای پیدا کردن جواب تشویق کنیم. مطالعه، تحقیق و کنجکاو در مسائل، ابزار کودکان برای شناخت دنیاست که باید استفاده صحیح این ابزارها را به آن‌ها آموزش دهیم. ذهن کنجکاو و بدون تعصب همیشه باعث افزایش خلاقیت در کودکان خواهد شد (قاسم زاده، ۱۳۹۳).

بازی‌هایی برای افزایش خلاقیت کودکان

یکی از مواردی که به کمک آن می‌توانیم خلاقیت کودکان را افزایش دهیم، انجام بازی‌های خلاقانه است. بازی‌ها نه تنها وسیله‌ای برای فراهم کردن اوقات خوش هستند، بلکه یکی از راه‌های مهم یادگیری کودکان محسوب می‌شوند. در این قسمت چند بازی را به شما پیشنهاد می‌کنیم که می‌توانند در افزایش خلاقیت کودک موثر باشند (الیسون و گری، ۱۳۹۷).

کاردستی؛ بهترین راه برای افزایش خلاقیت کودکان

منظور از کاردستی، تمام کارهایی است که با استفاده از دست و به وسیله موادی که در خانه وجود دارد، ساخته می‌شود. برای درست کردن کاردستی خلاقانه حتماً نباید وسایل خاص یا گرانی خریداری کرد یا کلاس و مهارت خاصی آموزش دید. کافی است با وسایل دورریختنی یا زسایلی که بدون استفاده هستند مثل رول دستمال یا جعبه کفش با کمی خلاقیت یک وسیله جدید ابداع کرد. ساختن یک وسیله، رنگ کردن و آماده کردن آن باعث افزایش خلاقیت در کودکان شده و باعث لذت آن‌ها می‌شود. کار کردن با دست‌ها و استفاده از قدرت تخیل ذهن می‌تواند نتایج فوق‌العاده‌ای داشته باشد. حتی تعمیر کردن یک وسیله خراب نیز همین تأثیرات مثبت را دارد.

اجرای تئاتر خانگی

آماده کردن یک تئاتر خانگی یا نمایش عروسکی یکی از کارهای خلاقانه‌ای است که باعث افزایش خلاقیت در کودکان می‌شود. تئاتر می‌تواند ساخته ذهن کودکان یا از روی کتاب مورد علاقه آن‌ها باشد. دست کودکان را در انتخاب لباس مبدل باز بگذارید تا با خلاقیت لباس شخصیت خود را آماده کنند. برای تئاتر عروسکی نیز کافی است چند جوراب کهنه را با خلاقیت آماده کنید

و جزئیاتی برای زیبا کردن آن‌ها اضافه کنید. از بقیه اعضای خانواده نیز خواهش کنید تا به عنوان تماشاگر حضور داشته باشند. این بازی تاثیر مستقیمی با رشد و افزایش خلاقیت در کودکان دارد.

بازی کارآگاه یا دانشمند کنجکاو

بازی‌ها علاوه بر افزایش خلاقیت کودکان، آموزنده نیز هستند که می‌توانید نکات مهم و درسی را به کودکانتان آموزش دهید. اگر کودک شما هنگام یادگیری درس بازیگوش است، انجام این بازی توصیه می‌شود. حتماً بچه‌ها با کارکترهای کنجکاو و باهوشی مثل کارآگاه گجت، شرلوک هلمز، تن‌تن یا هری پاتر آشنا هستند. وجه اشتراک این شخصیت‌های خیالی، خلاقیت آن‌ها در حل مسائل و کنجکاوی آن‌هاست. شما می‌توانید با بهره گرفتن از کاراکتر مورد علاقه فرزندان این بازی را طراحی کنید.

از کودکان بخواهید با داشتن وسایلی مثل ذره بین آن‌ها را تشویق به پیدا کردن حقایق کنید. از آن‌ها بخواهید بیرون بروند و هر چیزی نظرشان را جلب کرد، روی آن تحقیق کنند. برای مثال نوع برگ‌هایی که در خیابان وجود دارند یا سنگ‌هایی که پیدا می‌شوند. سپس به آن‌ها کمک کنید در اینترنت نوع برگ را جستجو کنند یا درباره‌ی انواع سنگ‌ها و نوع آن‌ها تحقیق کنند. بچه‌ها می‌توانند اشیایی را که یافتند زیر ذره بین قرار دهند و با ماهیت آن آشنا شوند. این بازی خلاقیت کودکان را افزایش می‌دهد و هم زمان نکات ارزشمند و مفید به آن‌ها می‌آموزد.

تشکیل گروه موسیقی

برای افزایش خلاقیت کودکان از آن‌ها بخواهید لوازمی که قابلیت تولید صدا را دارند، یکجا جمع آوری کنند. این وسایل می‌توانند مثل قابلمه، ماهیتابه، قاشق یا چنگال باشند. پس از گردآوری وسایل، آهنگ مورد علاقه بچه‌ها را بگذارید و همراه با آن سازه‌های خود را بنوازید. هر کی می‌تواند ساز خود را با صدای منحصر به فردش بسازد و با آهنگ همراهی کند. حالا شما هم یک گروه موسیقی دارید و هم خلاقیت کودکان را افزایش دادید.

نقش بازی و خلاقیت در یادگیری دانش آموزان مقطع دبستان

مدارسی که از آموزش مبتنی بر خلاقیت استفاده می‌کنند بر ترغیب کودکان به یادگیری از طریق بازی متمرکز هستند. بازی و خلاقیت در یادگیری دانش آموزان دبستانی، نقش زیادی را ایفا می‌کند که در اینجا به بعضی از این موارد اشاره می‌کنیم:

- به دانش آموزان در مورد کاری که می‌خواهند انجام دهند قدرت انتخاب می‌دهد.
 - برای کودکان سرگرمی و احساس لذت بخشی را ایجاد می‌کند.
 - به جای اینکه توصیه نامه دیگران را دنبال کنند، کودک خود یاد می‌گیرد و به صورت خود به خودی تکامل یابند.
 - دانش آموز با انگیزه ذاتی درمورد آنچه که می‌خواهد انجام دهد هدایت می‌شود.
 - یک محیط بدون خطر ایجاد می‌کند که در آن بچه‌ها می‌توانند آزمایش کنند و ایده‌های جدید را امتحان کنند.
- در بازی، دانش آموزان شرکت کننده فعال هستند. به عنوان مثال، کودکان به جای انفعال در درس، در کنار همسالان خود نقش‌هایی را برعهده می‌گیرند و طبق قوانین بازی که ایجاد کرده‌اند، به کودکان دیگر پاسخ می‌دهند. در حالی که به نظر می‌رسد قوانین در برابر ایده بازی آزاد و داوطلبانه خلاف واقع باشد، اما سیستم قوانین ذهنی در واقع یکی دیگر از ویژگی‌های کلیدی این فعالیت است. کودکان ممکن است در چارچوب این قوانین به صراحت نظرات خود را بیان کنند، در فعالیت به صورت فعالانه مشارکتی داشته باشند یا از یک رهبر منتخب پیروی کنند، این مذاکره فعال و لذت بخش از قوانین و نمادها می‌تواند مزایای یادگیری را به همراه داشته باشد (ریاحی، ۱۳۸۰).

چرا گنجاندن بازی در کلاس مهم است؟

در یک فضای آکادمیک، بازی همچنین می‌تواند به کودکان در یادگیری و رشد کمک کند. بازی مبتنی بر معلم ارتباط بسیار نزدیکی با یادگیری مبتنی بر پرسش دارد. مربیان دانش آموزان دبستانی باید در مورد قوانین و روند حاکم بر بازی از کودکان سوال کنند و سپس کودکان را از طریق دانش خود به برقراری ارتباط با جهان گسترده ترغیب کنند. در کلاس درس باید معلمان یادگیری را در درون ساختار هدایت کنند و این کار بایستی با نشاط و شادابی، با تمرکز ویژه بر اهدافی که در ذهن وجود دارد انجام گیرد.

وقتی معلمان رویکردی مبتنی بر فعالیت را برای ترکیب موضوعات مختلف در پیش می‌گیرند، متوجه خواهیم شد که معلمان می‌توانند تجربه آموزشی بزرگتری را ایجاد کنند. دانش آموزان مهارت‌های تفکر انتقادی را می‌آموزند، توانایی‌های زبانی خود را توسعه می‌دهند، دامنه دانش خود را گسترش می‌دهند و آگاهی عاطفی اجتماعی خود را افزایش می‌دهند همه اینها اتفاق خواهد افتاد بدون اینکه بدانند چه مقدار یاد می‌گیرند (قاسم زاده، ۱۳۹۳).

تاثیر بازی با همسالان در رشد خلاقیت کودکان

در این میان، همسالان یکی از عوامل بسیار مهم در رشد پرورش خلاقیت کودکان محسوب می‌گردد و نقش مهمی در افزایش خلاقیت های کودکان دارد. گلیگان معتقد است برای ظهور خلاقیت راه های زیادی برای فرزند پروری وجود دارد که می تواند باعث ظهور یا محو خلاقیت شود. نحوه تربیت و استفاده از شیوه های دموکراتیک یا مستبدانه، اعمال نحوه انضباط و شیوه ابراز محبت هر کدام به نوعی در پرورش یا سرکوب خلاقیت کودکان موثر است. در واقع همسالان نیز در کنار روشهای تربیتی والدین در خانواده، از طریق درگیر شدن در فعالیت های خلاق کودکان می توانند در رشد خلاقیت او سهیم باشند. در کنار همسالان، فرصت های لازم برای سوال کردن، کنجکاوی و کشف محیط به کودکان داده می شود و مجال کافی برای کشف کردن و بروز خلاقیت از طریق بازیها و تعاملات اجتماعی فراهم می گردد (ریاحی، ۱۳۸۰).

نقش معلم در یادگیری از طریق بازی در دبستان

پرسیدن سوال، حل مسئله، کار مشترک و انجام آزمایشات ساختاری مهارت‌های هستند که از طریق بازی کردن دانش آموزان دبستانی در مدرسه به دست می‌آید. به عنوان مثال، وقتی معلمان کتابی را با صدای بلند می‌خوانند، دانش آموزان دبستانی را تشویق می‌کند که هر صفحه را برگردانند و هر کلمه را با انگشتان خود دنبال کنند. آنها همچنین می‌توانند دانش آموزان را بر آن داشته باشند تا در مورد محتوا با یکدیگر صحبت کنند و در مورد ارتباطاتی که از زندگی خودشان برمی انگیزد صحبت کنند. معلمان همچنین با پرسیدن سوالاتی مانند "به نظر شما در صفحات بعدی چه اتفاقی می‌افتد؟ تخیل و حس کنجکاوی بچه‌ها را درگیر می‌کنند. همچنین به دانش آموزان فرصتی داده می‌شود تا داستان‌ها را از طریق بازی دراماتیک اجرا کنند. وقتی به کودکان فرصت بازیگری صحنه‌ها و ابراز وجود می‌رسد، آنها اعتماد به نفس اجتماعی خود را بهبود می‌بخشند، توانایی آنها را برای دیدن دیدگاه‌های دیگران افزایش می‌دهند و توجه خود را به ادبیات افزایش می‌دهند (افلاطونی، ۱۳۸۱).

نقش مربیان در رشد خلاقیت کودکان در پیش دبستان

موقعیتی به کودک بدهید که از ایده‌هایش استفاده کند. هرگز ایده‌ی کودک را رد نکنید. تشویق کردن کودکان را جدی بگیرید زیرا با تأیید کردن، زمینه‌ی خلاقیت کودک را فراهم می‌کنید. سعی کنید هر بار بازی‌های جدیدی انجام دهید. خاک‌بازی یکی از مهم‌ترین بازی‌هایی است که نمی‌توان از آن چشم‌پوشی کرد، زیرا این نوع بازی‌های سازنده، قدرت تخیل کودک را تقویت نموده و موجبات بهداشت روانی و لذت حیاتی می‌شود. پس سعی کنید حتماً آن را در برنامه‌هایتان قرار دهید. بازی به صورت گفتگو کردن با کودک و حتی نظر دادن کودکان به یکدیگر (زنگ دایره) باعث گسترش مفاهیم ذهنی شده، قابلیت حل مسئله،

مذاکره و مشورت کردن را به کودک می‌آموزد. اگر می‌خواهیم کودکانمان پایه‌ی قوی داشته باشند، پس باید سعی کنیم بهترین بازی‌ها را برای کودک پیش دبستانی و دبستانی برگزینیم زیرا این مقاطع مهم‌ترین مقطع در رشد و پرورش خلاقیت است. در پایان باید گفت خلاقیت بخش بزرگی از زندگی امروزی را به خود اختصاص داده است. زیرا یک انسان با ذهن خلاق می‌تواند در قرن ۲۱ انسان موفقی باشد. پس بیاییم از هم‌اکنون کودکان خود را خلاق بار بیاوریم، زیرا خلاقیت یکی از عوامل کسب تجربه‌ی بیشتر بوده و کسب تجربه‌ی بیشتر عامل پیشرفت در زندگی آینده است (مارزولو و لوی، ۱۳۹۰).

بازی و شخصیت

بازی کردن می‌تواند بر شخصیت کودک تاثیرگذار باشد به این صورت که:

زمانی که کودک در پی نیازهای غریزی خود رها می‌شود، ساز و کارهای درونی و بیرونی او همه فعال می‌شوند، آرامش درونی پیدا می‌کند، تمرکز می‌کنند و فکرش را به کار می‌اندازد و خلاقیتش را بروز می‌دهد. آرامش کودک از او شخصیتی سالم و خوش بین و آینده نگر می‌سازد. وقتی تمرکز می‌کند، قدرت برنامه ریزی و سیاست گذاری را تمرین می‌کند. کودکانی که تمرکز را یاد بگیرند در بزرگی مدیرانی بزرگ و موفق خواهند شد. زمانی که می‌اندیشد به راهکارهای بلند مدت، میان مدت و کوتاه مدت دست پیدا می‌کند. هر زمان کودک در تنهایی خود بازی کند، خود به خود بر زمان و کار و امکاناتش مدیریت می‌کند و زیرا به تکرار گرفتار می‌شود و از تکرار خسته می‌شود، می‌کوشد راه‌های دیگری برای بازی پیدا کند. هرگاه با دیگران بازی کند از روابط خانوادگی تا اجتماعی همه را می‌آزماید، ولی گاهی مادران محافظه کار، به دلیل حساسیت‌های بی مورد جلوی این تجربه‌ها را می‌گیرند (ماسن، ۱۳۹۶).

بازی با عروسک، موثر در رشد شخصیت کودکان

کودک در حین بازی خود را در موقعیت‌های اضطراب‌آور و ترسناک قرار می‌دهد و با همراهی عروسک به جست‌وجوی راه‌حل می‌پردازد و از این طریق تسلط خود را بر موقعیت‌ها افزایش می‌دهد. کودکی که از مراجعه به دکتر هراس دارد، با همکاری عروسکش نقش‌های بیمار و پزشک را بازی می‌کند و از این طریق تسلط خود را در موقعیت‌هایی که احتمالاً پیش خواهد آمد مجسم می‌کند و تا حدی بر نگرانی و ترسش فائق می‌آید.

همچنین بازی ممکن است معانی خاص و مهمی برای برخی از کودکان داشته باشد و تمایلات گوناگون آنها را به صورت نمادین ارضا کند اما مطمئناً نمی‌تواند برای همه بازیکنان همان مفهوم خاص را داشته باشد. بازی به خصوص با عروسک، علاوه بر موارد ذکر شده قبل می‌تواند در رشد شخصیت کودک تاثیرات بسزای دیگری نیز داشته باشد.

همچنین او در حین بازی با عروسک مهارت‌هایی را برای ایجاد ارتباط با دیگران به دست می‌آورد. توقعات دیگران از خود را در حین عروسک بازی ارزیابی و آرزوهای خود را نیز ابراز می‌کند. این راهی برای شناخت او از زندگی و مسائل آن است.

کودک در حین بازی عروسکش را بغل می‌کند، به گردش می‌برد، به او غذا می‌دهد، این اعمال فرصت تمرین و تکرار حرکات فیزیکی را برای کودک فراهم می‌آورد و بالطبع او را در بکارگیری اعضایش صاحب تجربه می‌کند.

عروسک هم صحبت و مخاطبی است که پیوسته همراه کودک است و هر زمان کودک اراده کند مورد مصاحبت او قرار می‌گیرد. مخاطبی که هیچ‌گاه از صحبت کودک خسته نمی‌شود، چشم‌هایش پیوسته باز است و حواسش پرت نمی‌شود، هنگام صحبت کردن کودک خمیازه نمی‌کشد یا راه آشپزخانه را در پیش نمی‌گیرد و یا حتی به او گوشزد نمی‌کند که گرفتار است. حرف‌های تکراری کودک را گوش می‌دهد، هرگز وسط حرف‌هایش نمی‌دود، در حین صحبت اشکالات تلفظی‌اش را اصلاح نمی‌کند و یا برای روند کند صحبت او بی‌تحمل نیست.

با توجه به موارد ذکر شده این نکته قابل توجه است که ارتباط کودک با عروسک یک رابطه ساده و بی‌ارزش نیست که برخی والدین تنها برای پر کردن اوقات فراغت از آن استفاده می‌کنند. این ارتباط مبانی اساسی ارتباط عمیق و گسترده روانی - اجتماعی کودکان را در دوره‌های بعدی رشد و تکامل شخصیت آنها پی‌ریزی می‌کند و باعث می‌شود آنها در آینده بتوانند با قدرت تحلیل بهتر و تجارب مثبت‌تری به روابط خود با دیگران در جامعه ادامه بدهند (فانشاور، جن، ۱۳۸۵).

بازی سبب افزایش شادی و نشاط کودک می‌شود

شاید برای برخی والدین کشف استعدادها و توانایی‌های هوشی کودکان چندان مهم نباشد اما قطعاً شادمانی و نشاط کودک از اهمیت زیادی برخوردار است. بازی سبب شادمانی و نشاط کودکان می‌شود. آنها از بازی‌های مورد علاقه خود، در حیات لذت فراوان می‌برند. شادی و شادمانی هدیه دوران کودکی برای بچه‌هاست، نباید این احساس را در کودکان دست کم گرفت. اگر کودک زمینه درستی از احساس شادی و خوشبختی نداشته باشد، در دوران بزرگسالی هم هیچگاه آن را به خوبی حس نخواهد کرد و شخصیتی نرمال نخواهد داشت (بارتل، ۱۳۹۴).

جایگاه آموزشی بازی و نقش اسباب بازی در رشد کودکان

امروزه حتی آموزش‌های درسی را از طریق بازی به کودکان می‌آموزند. به عبارتی، در کنار آموزش‌های مستقیم، کودک از طریق بازی با انواع مختلف اسباب بازی، موفق به آموزش و شناخت رنگ‌ها، شکل‌ها، اندازه‌ها، اجناس و اشیاء و اهمیت آنها می‌شود. بازی به کودک کمک می‌کند تا دنیایی را که در آن زندگی می‌کند؛ بشناسد، بفهمد، لمس و حس و بالاخره کنترل کند و میان واقعیت و خیال تفاوت قائل شود (مطهری، ۱۳۹۵).

وظایف والدین با توجه به تاثیر بازی کودکان در شکل‌گیری شخصیت کودک

برای هر پدر و مادری و یا هر فردی که با کودکان سر و کار دارد دانستن و رعایت نکاتی در مورد بازی‌های کودکان لازم و ضروری است. این نکات شامل:

- به کودک حق انتخاب نوع بازی داده شود.
- به بازی بچه‌ها اهمیت بدهید. چرا که تمام زندگی کودک در بازی شکل واقعی به خود می‌گیرد.
- توجه داشته باشید که تجربه‌های زندگی کودک از طریق بازی شکل می‌گیرد.
- مراقب باشید که محیط بازی موجب آسیب جسمی، فکری و یا روانی کودک نشود.
- بازی برای کودک به منزله کار محسوب می‌شود و کار برای او به منزله بازی.
- هر چه بیشتر با کودک بازی کنید، بیشتر یاد می‌گیرد که چگونه با دیگران رفتار کند.
- بازی در کودکان موجب رشد و تحول می‌شود.
- کودکان از طریق بازی، خلاقیت‌های خود را شکوفا می‌کنند.
- بازی باید حالت طبیعی داشته باشد نه تصنعی زیرا در آن صورت کودک آن را برای خود دشوار خواهد دانست.
- بازی در تربیت احساسات کودک تأثیر زیادی دارد.
- بازی به کودکان امکان می‌دهد که نسبت به افراد محیط جهان و طبیعت پیرامون خود شناخت کافی پیدا کنند.
- بازی منبع غنی آموزشی برای کودک به حساب می‌آید.
- از محدود کردن کودک در هنگام بازی بپرهیزیم و برای تمام کردن بازی از امر و نهی کردن جداً خودداری کنید (کلام و همکاران، ۱۳۹۶).

بازی و رشد جسمی

نقش بازی در رشد کودکان

بازی‌ها هرکدام بر بخشی از شخصیت کودک و قسمتی از رشد او اثر می‌گذارند. در ادامه برخی از مزیت‌های بازی و رشد کودک معرفی شده‌اند (الکاپند، ۱۴۰۰).

رشد فیزیکی

برخی از بازی‌ها کودک را به انجام فعالیت‌های فیزیکی وادار می‌کنند. بالا رفتن، دویدن، بازی با توپ، پریدن، رقصیدن و ... از جمله فعالیت‌هایی هستند که در حین بازی‌های فیزیکی انجام می‌گیرد. این نوع بازی‌ها از سلامت کلی کودکان، رشد جسمانی، بهره‌مندی از مزایای شیوه زندگی فعال و یادگیری مهارت‌های استقلال کودک مانند لباس پوشیدن، غذا خوردن و ... حمایت می‌کند.

یادگیری مهارت‌های اجتماعی

برخی بازی‌ها به این صورت طراحی شده‌اند که کودک باید در نقش‌های مختلفی ظاهر شود. این کار به تقویت مهارت‌های اجتماعی و ارتباط با دیگران کمک می‌کند. از دیگر فواید بازی در رشد کودکان این است که بازی با دوستان و همسالان کودک می‌تواند مهارت‌های اجتماعی را تقویت کرده و فرد را برای حضور در اجتماع آماده کند. زمانی که کودک با سایر کودکان به بازی و سرگرمی مشغول می‌شود، می‌آموزد که در زندگی باید با اطرافیان ارتباط برقرار کند.

مهارت‌های فردی

برخی بازی‌ها به صورت تک نفره طراحی شده‌اند، از جمله بازی‌های فکری که کودک را وادار به یادگیری، به خاطر سپردن، توجه به جزئیات و ... می‌کنند. با انجام این بازی‌ها کودک مهارت‌های زیر را پرورش می‌دهد:

- ✓ حل مسئله
- ✓ قدرت تخیل و خلاقیت
- ✓ یادگیری مفاهیمی مانند شکل‌ها، رنگ‌ها، اندازه‌گیری، شمارش و تشخیص حروف
- ✓ تقویت نقاط قوت مانند تمرکز، استقامت و انعطاف‌پذیری.

بازی‌های زبانی

برخی دیگر از بازی‌ها به صورتی طراحی شده‌اند که کودک مدام مجبور به گوش دادن و صحبت کردن است. به عنوان مثال عروسک‌هایی که صحبت‌های کودک را تکرار می‌کنند، به کودک کمک می‌کنند که به راحتی صحبت کرده، شعر بخواند و بتواند ارتباط قوی‌تری با افراد پیرامون خود داشته باشد و باعث افزایش هوش کلامی کودک شود.

بازی‌های سازه‌ای

از نقش اسباب بازی در رشد کودکان غافل نشوید بازی‌های ساختنی به بالا بردن قدرت تمرکز کودک کمک می‌کنند. کودک با فکر کردن و تمرکز قطعه‌های بازی را در جای درست خود قرار داده و نه تنها به رشد مهارت شناختی کمک کرده بلکه باعث می‌شوند مهارت‌های مختلف هوش حرکتی نیز در کودک تقویت شود. حرکت‌های مختلف دست‌وپا هماهنگ شده و فرصتی برای رشد و پرورش خلاقیت‌های کودک فراهم می‌شود.

یادگیری واژه‌های مختلف

کودک در حین بازی با اسباب‌بازی‌ها، عروسک‌ها و وسایل سرگرمی خود صحبت می‌کند. اگر در حین بازی از او سؤال بپرسید و بخواهید در مورد بازی خود توضیح دهد، نه تنها مهارت صحبت کردن، بلکه قدرت تفکر او نیز پرورش می‌یابد. صحبت کردن در مورد وسایل مختلف باعث می‌شود واژه‌های جدیدی یاد گرفته و محل به‌کارگیری آن‌ها را نیز آموزش ببیند. این موارد ازجمله فواید بازی در رشد کودکان است (الکاینده، ۱۴۰۰).

بازی مهارت‌های اجتماعی

نقش و فواید بازی کودکان در رشد اجتماعی کودک

از طریق بازی است که کودک شهامت ورود به اجتماع را پیدا می‌کند و می‌آموزد که چگونه می‌توان در زندگی اجتماعی مسئولیت پذیر باشد. همچنین روش‌های مختلف مبارزه با مشکلات و پیدا کردن راه حل مشکلات را می‌آموزد. به طور کلی بازی مزیت‌های زیر را از لحاظ رشد اجتماعی در پی دارد:

- سبب ارتباط کودک با محیط بیرون می‌شود و دنیای اجتماعی او را گسترش می‌دهد.
- باعث شکوفایی استعدادهای نهفته و بروز خلاقیت در کودک می‌شود.
- همکاری، همیاری و مشارکت کودک توسعه می‌یابد.
- آشنایی کودک با رعایت اصول و مقررات.
- کودک رقابت را می‌آموزد و شکست را به طور واقعی تجربه می‌کند.
- کودک قدرت ابراز وجود پیدا می‌کند و از ترس، کم رویی و خجالت بی‌بهره رها می‌شود.
- کودک چگونگی حمایت از افراد ضعیف را می‌آموزد.

از بعد رشد اجتماعی، تعامل در بازی با دیگر کودکان، کودک را قادر می‌کند تا تصورش را از خود و دیگران به صورت عام رشد دهد. کودکی که بازی می‌کند نقش خود را به طور مرتب تغییر می‌دهد و مجبور می‌شود چشم‌انداز خود را نیز متفاوت سازد. در بازی‌های گروهی که مقررات و قواعد دارند، بازیکن باید نقش دیگر بازیکنان را بداند و همچنین توانایی برعهده گرفتن نقش دیگران را در خود رشد و توسعه دهد تا از طریق پیش‌بینی آنچه در آینده اتفاق می‌افتد، بتواند رفتار خود را با آن سازگار کند. کودک شروع به ارزیابی توانایی‌های خود در مقابل دیگران می‌کند و هویت یا تصور از خود را بهبود می‌بخشد. کودکانی که با دیگر بچه‌ها بازی می‌کنند، هویت خود را بهتر کشف می‌کنند. آنها از طریق بازی کردن نقش‌های متنوع بزرگسالان، مقررات اجتماعی و معیارهایی که رفتار بازیگر را تنظیم می‌کند، می‌آموزند. بازیگر باید یاد بگیرد که به قواعد بازی، حتی زمانی که انگیزه‌های آنی او را به سوی یک رفتار کاملاً متفاوت سوق می‌دهد، پایبند باشد (پلامر، ۱۳۹۱).

تاثیرات بازی در شکل‌گیری روابط اجتماعی کودک

یکی از مهمترین فعالیت‌هایی که می‌تواند به شکل‌گیری روابط اجتماعی خصوصاً در دوران کودکی کمک کند، بازی کردن است. به طور کلی فعالیت یکی از نیازهای انسان و اساس رشد و تکامل است و بازی نوعی از مهمترین فعالیت‌های آدمی را در دوران پرشور و شور کودکی را شامل می‌گردد. کلمه بازی نزد عوام پیش پا افتاده و بی اهمیت جلوه می‌کند. درحالی‌که بازی برای یک کودک شغل و کار او محسوب می‌شود و به هیچ وجه از این کار قصد اتلاف وقت ندارد. چنانچه نظریه ای می‌گوید: بازی یک کار جدی است. بازی هر نوع فعالیتی است که فرد برای لذت بردن انجام می‌دهد، بدون اینکه به نتیجه نهایی آن توجه داشته باشد یا منتظر پاداشی باشد. بازی به کودکان اهمیت سازگاری و ارزش سازش را می‌آموزد (پلامر، ۱۳۹۱).

ایجاد پایه های دوستی

در این حین، فرزند شما بزرگ و بزرگتر می شود، به تدریج کمتر خود محوری را از خود نشان می دهد و بیشتر تمایل دارد، در بازی و مسابقات گروهی شرکت کند و از سویی نقشهایی را که در آینده به شکل جدی قرارست ایفا نماید، در بازی های کودکانه تمرین و ممارست می کند. بازی پایه های دوستی را بنا می نهد که شاید تا سالیان درازی ادامه یابد، سپس با وسیع شدن دنیای پیرامون کودک و تغییر یافتن تعاملات اجتماعی اش، به تدریج تاثیر نقش ها و رتبه های اجتماعی و روش برخورد با مردم را یاد می گیرد. کمترین عملکرد بازی را می توان نقش انجام وظیفه ای دانست که هریک از کودکان در بازی های گروهی عهده دار می شوند، حتی ساده ترین شکل بازی به کودک نکات مهمی را می آموزد، نکاتی چون رعایت نوبت، همکاری، رقابت عادلانه، برد و باخت منصفانه. بیشتر بازی های پیچیده بر اساس مهارت های اجتماعی ساخته شده و می شود که بدین وسیله ارزش کار گروهی و روح حاکم بر تیم را تقویت می کند. چرا که از این طریق کاملاً محدودیت های مربوط به رقابت و بازی گروهی نمایان می شود (همان منبع).

شناخت محیط اطراف برای کودک

بازی برای کودک فرصت گران بها و امکانی برای شناخت محیط اطراف است. از طریق بازی کردن بخش اعظمی از هیجانات کودک تخلیه می گردد، بخش وسیعی از نقشهای آتی کودک تمرین میشود و قسمت عمده ای از یادگیری های مهارتی و رشد شناختی کودک رقم می خورد. به گونه ای که شناخت واقعی ویژگی های فرزند در اجتماع اتفاق می افتد و میزان سازگاری فرزند زمانی مشخص می شود که در گروه و در بازی با همبازی های خودش قرار می گیرد، داشتن یک رابطه صمیمی با همبازی ها منجر به افزایش احساس اعتماد به نفس کودک می شود و در این میان همسالان می توانند در شکل گیری اخلاق و شخصیت کودک و زندگی آینده او بسیار مؤثر باشند. زیرا سن کودکی، سن تقلید است و کودکان به شدت از همسالان خودشان تقلید می کنند و دلچسب بودن بازی و حرکت های آن بیشتر از طریق همبازی ها منعکس می شود. علاوه بر این شادی، نحوه کمک کردن، همدردی و درک احساسات دیگران را برای کودکان ایجاد می کند و تعامل با همبازی ها به آرامی زمینه استقلال کودک از والدین را فراهم می کند. بازی، مهارت های اجتماعی و میزان خلاقیت را در کودک افزایش می دهد. به ویژه بازیهای نمایشی که نوعی بازی نمادین است و می تواند خلاقیت را در کودک پرورش دهد (همان منبع).

افزایش صبر و حوصله کودک در بازی با بزرگسالان

متخصص حوزه مطالعات فرهنگی و علوم رفتاری بر این باور است که بازی با بزرگترها باعث می شود که کودک احترام به والدین و بردباری و افزایش صبر را بیاموزد و در عین حال بچه هنگام بازی با بزرگترها حرف شنوی بیشتری را دارد، در حالیکه بازی کودک با بچه های کوچکتر از خودش، باعث می شود که در این بازیها مهربانی و مروت را بیاموزد و هر کدام از این بازیها باید به اندازه لازم باشد و افراط در هر گروه شخصیت و رشد اجتماعی کودک را مختل می کند و موجب می شود که دنیای شاد کودکانه خودش را فراموش می کند. گروه همسالان باعث می شوند تا آموزش هایی را که والدین به صورت مستقیم و سرزنش آمیز درباره مسائل اخلاقی و تربیتی به کودکان می آموزند، بتواند به طور غیرمستقیم و در کنار دیگران همبازی ها و همسالان آموخته شود (همان منبع).

غلبه بر استرس

کودکان هرچقدر که بزرگتر می شوند با رویدادهای مختلفی از جمله فشار همسالان، مسائل عاطفی و دوستانه و با استرس درس و نمره مواجه هستند. بازی به کودکان می آموزد که چگونه با فشارهای متفاوت و انواع استرس کنار بیایند و دوباره تعادل را در

زندگی شخصی خود برقرار کنند. با کسب این هنر و مهارت آنها همواره در زندگی قادر خواهند بود تا راهی سازنده و سالم برای غلبه بر استرس بیابند (ایستابن، ۱۳۹۷).

چگونه دانش آموزان دبستانی از طریق بازی، مهارت‌های اجتماعی را یاد می‌گیرند؟

ما باید در نظر بگیریم که دانش آموزان دبستانی [به نسبت بزرگسالان] کاملاً متفاوت یاد می‌گیرند. آنها با مقایسه تجربیات بدنی، با تعامل با دیگران و احساسات و همچنین از طریق تخیل خود یاد می‌گیرند. بازی همان چیزی است که قسمتهای منطقی و خلاق مغز را به هم نزدیک می‌کند.

برای دانش آموزان دبستانی، بازی غالباً یک فعالیت کامل بدنی است که به آنها کمک می‌کند مهارتهایی را که بعداً در زندگی به آنها احتیاج دارند، توسعه دهند. دویدن، رقصیدن، کوهنوردی، غلتیدن این فعالیت‌ها همه باعث رشد عضلات می‌شوند و به تنظیم مهارت‌های حرکتی کمک می‌کنند. کودکان همچنین هنگام ایجاد دنیای پیچیده و تخیلی غنی با یک سیستم قاعده حاکم بر شرایط بازی، عضلات ذهنی و عاطفی خود را می‌سازند.

محققان دانشگاه دنور، النا بودرووا، کری ژرموت و دیورا جی لئونگ دریافتند که کودکان به خود می‌آموزند که قبل از بازی و هنگام انجام آن، احساسات را تنظیم و کنترل می‌کنند و خود را به فکر و می‌دارند. به عنوان مثال، اگر کودکی تظاهر می‌کند که او یک قطعه یخ است، ممکن است وقتی وارد خانه می‌شود وانمود کند که ذوب می‌شود یا اصرار دارد که در آغوش گرمی قرار بگیرد. در هر حالت، آنها در نظر می‌گیرند که چگونه اقدامات خود را با نحوه رفتار قطعه یخ در یک موقعیت معین ارتباط دهند.

این نقش آفرینی به دانش آموزان دبستانی کمک می‌کند تا مهارت‌های اجتماعی خود را توسعه دهند و به آنها کمک می‌کند تا در زمان بزرگسالی قادر به رشد در طیف وسیعی از محیط‌های شخصی و شغلی باشند (افلاطونی، ۱۳۸۱).

نقش درمانی بازی

بازی ابزاری طبیعی است که کودکان از طریق آن می‌توانند خودشان را بیان کنند. بازی موجب برانگیخته شدن افکار و کسب تجربیات و نتایج زیاد می‌شود. در مواردی نیز می‌تواند نقش درمانی داشته باشد. بازی درمانی یکی از رایج‌ترین شیوه‌هایی است که اغلب روانشناسان بالینی، روان تحلیلگران و مشاوران برای درمان مشکلات عاطفی کودکان به کار می‌برند. کودکی که موقعیت مصاحبه رسمی ممکن است برایش تجربه‌ای ناراحت کننده باشد، هنگامی که وسیله بازی آشنایی را می‌بیند، احساس راحتی بیشتر می‌کند.

بازی در درمان کودکان وسیله و ابزار ارتباطی است که با کلمات، یعنی وسیله ارتباط بزرگسالان، قابل مقایسه است. انواع بازی‌ها و اسباب‌بازی‌ها کلمات کودکان هستند و اگر به دقت انتخاب شوند، می‌توانند برای کودکان فرصتی فراهم آورند تا احساسات و مشکلات خود را همانگونه که تجربه کرده‌اند، بیان دارند. بازی برای کودک یک زبان است. بزرگسالان توسط زبان کلامی ارتباط برقرار کرده و از آن استفاده می‌کنند. بازی درمانی به کودک این اجازه را می‌دهد تا از طریق آن به بیان احساسات، مشکلات و استرس‌های خود بپردازد و در نتیجه بر مشکلات خود فائق آید (اکسلاين، ۱۳۶۹).

به گزارش مجله رشد، بازی وسیله‌ای است که کودک از طریق آن، تجارب آسیب‌رسان را کنترل می‌کند و مهارت می‌یابد. برای مثال، کودکی که مدتی بیمار و یا در بیمارستان بستری بوده است، فعالیت‌هایی مثل تزریق آمپول به عروسک یا دوستانش را نشان می‌دهد یا کودکانی که درگیر جنگ، زلزله و مشکلات خانوادگی مثل طلاق یا مرگ هستند، در بازی‌هایشان طوری برخورد می‌کنند که می‌خواهند از آن استرس و فشار رهایی یابند. متخصصان کودک در مطالعات انجام شده متوجه این موضوع شده‌اند که از طریق بازی می‌توان بر احساسات منفی و فشارها در کودک با برون‌ریزی این احساسات غلبه کرد. اهمیت بازی برای کودک تا آنجاست که می‌تواند وی را از بزرگسالی به هنجار یا نابهنجار سازد.

برای کودکانی که قادر به بیان مشکلات و ناراحتی‌هایشان از طریق گفت‌وگو نیستند، بازی می‌تواند بهترین عامل برای شناخت و درمان اختلالات آنان باشد. بازی درمانی یکی از خدمات انسانی است که می‌تواند یک نسل را از مشکلات روانی، اجتماعی و خانوادگی نجات بخشد و فرزندان سالمی را به جامعه تحویل دهد. کودکان بسیار خردسال برای آنکه به سلامت بزرگ شوند، لازم نیست خواندن و نوشتن را بلد باشند اما قطعاً نیاز دارند بدانند که چگونه بازی کنند (لندرت، ۱۳۹۷).

نتیجه‌گیری

بازی هم نقش سرگرم کننده برای کودک دارد و هم می‌تواند به رشد و تربیت او کمک کند و در نهایت ۱۰ مزیتی که بازی برای کودک شما دارد را بیان خواهیم کرد.

۱- تقویت قدرت مغز

اسباب بازی چه در نوزاد تازه متولد شده و چه در کودک سه سال به بالا که تقریباً بخشی از مغز او شکل گرفته است، نقش تقویت کننده مغز را بازی می‌کند. کودکان در انواع بازی‌ها این اجازه را دارند تا چیزهای جدید آزمایش کنند و برای این کار از مغزشان استفاده می‌کنند. در نهایت این مغز است که در همان سنین پایین تقویت می‌شود و در بزرگسالی نیز به کودکان کمک می‌کند تا مسائل را راحت‌تر حل و فصل کنند (صلاح، ۱۳۹۷).

۲- بهبود خلاقیت

وقتی وسیله بازی برای کودک خود خریداری می‌کنید، در واقع زمانی را برای او فراهم می‌کنید تا از خلاقیت خود استفاده و آن را تقویت کند. چه کودک شما با وسایل شن بازی قلعه‌ای را بسازد و یا با لگو سراغ ساخت سازه برود، در همه حال خلاقیت خود را توسعه می‌دهد. احتمالاً از خود می‌پرسید که خلاقیت در آینده کودک چه اثری دارد. برای پاسخ به این سؤال سراغ مثال‌هایی از افرادی می‌رویم که با کمک خلاقیت خود به شکل‌گیری جهان ما کمک کردند؛ افرادی نظیر توماس ادیسون و مارک تواین (کردی، ۱۳۸۱).

۳- گسترش واژگان و تقویت زبان

شرکت در بازی‌های گروهی و حتی بازی‌های وانمودی به کودکان این فرصت را می‌دهد که بیشتر از زبان خود استفاده کنند و در عین حال نیز واژه‌هایی جدید یاد بگیرند. بودن در کنار بچه‌های دیگر در حین بازی نیز، می‌تواند به تقویت واژگان و زبان آنها کمک کند چرا که بچه‌ها دوست دارند کلمات و عبارات جدید را از یکدیگر یاد بگیرند. به عنوان مثال بازی با انواع عروسک‌های دخترانه می‌تواند تعامل میان کودک و عروسک به وجود آورد و همین می‌تواند باعث بروز مکالمه میان آنها شود. به همین خاطر است که روز به روز به اهمیت بازی با عروسک برای دختران پرداخته و تاکید می‌شود. این مزیت را بازی با عروسک نیز دارد. عروسک کودک را مجبور به بازی با شخصیتی خیالی می‌کند و همین موضوع می‌تواند به او کمک کند تا از واژگان و جملات مختلف برای برقراری ارتباط استفاده کند و در نهایت، موجب تقویت مهارت گفتاری او می‌شود.

بنابراین بازی با عروسک و تقویت گفتار ارتباط مستقیمی با هم دارند. از اسباب بازی نوزاد تا اسباب بازی‌های نوجوان، همیشه انواع عروسک وجود داشته است که هم برای پسرها خریداری می‌شوند و هم همدم روزهای کودکی دختران هستند. شاید کمی عجیب باشد، اما عروسک‌ها نیز می‌توانند نقش اسباب بازی‌های آموزشی را برای کودکان داشته باشند (دالیا، ۱۳۹۵).

۴- زندگی شادتر

حتی اگر هوش و رشد کودک برای شما اهمیت نداشته باشد، شاد شدن او و داشتن لحظاتی پر از خنده می‌تواند شما را نیز شاد کند. برای بسیاری از کودکان، زمان بازی بهترین زمان از عمرشان است و در این زمان است که شاد هستند. آن‌ها از اینکه

به دنبال بازی مورد علاقه‌شان هستند، اسباب‌بازی‌های جدید را بررسی می‌کنند یا دوستی در کنار خود دارند، لذت واقعی خواهند برد. شادی را نباید دست کم گرفت. این یکی از بزرگترین هدایایی است که می‌توانیم به کودکان خود بدهیم و آن را فردی متعادل بار بیاوریم. حتی اگر در بزرگسالی نتوانند آن را تجربه کنند، از دوران کودکی خود به عنوان دوران شاد زندگی خود یاد می‌کنند (بارتل، ۱۳۹۴).

۵- مقابله با استرس

بچه‌ها با بزرگتر شدن با مسائل زیادی روبرو خواهند شد. فشار ناشی از همسالان، داستان‌های عاشقانه، مسائل دوستی و استرس بر سر نمرات زندگی کودکان را تحت تاثیر قرار خواهند داد. بازی می‌تواند به آنها کمک کند یاد بگیرند که چگونه استرس را در زندگی خود کنترل کنند و چگونه با فشارهای روزانه کنار بیایند. این یک درس و یک مهارت است، که در طول زندگی به آنها کمک می‌کند تا راه‌های سالم و سازنده برای مقابله با استرس را بیابند (ایستابن، ۱۳۹۷).

۶- بهبود سلامت فیزیکی

بازی باعث می‌شود که کودک شما فعالیت فیزیکی بیشتری داشته باشد. تمام حرکاتی که کودکان در حین بازی تجربه می‌کنند، آنها را قوی‌تر می‌کند و به آنها استقامت بیشتر و رشد مهارت‌های حرکتی بیشتری می‌دهد. انجام فعالیت بدنی بیشتر، به کودک شما کمک می‌کند شب‌ها نیز بهتر بخوابد و شما نیز خواب راحت‌تری داشته باشید (خاکی و شعبانی، ۱۳۹۷).

۷- بهبود روابط و مهارت اجتماعی

بازی می‌تواند به بهبود مهارت‌های اجتماعی کودک کمک کند، به خصوص زمانی که آنها در کنار کودکان دیگر بازی می‌کنند. بازی به آنها این فرصت را می‌دهد تا با افراد بیشتری ارتباط داشته باشند و البته که درک بهتری از محیط اطراف خود به دست آورند. تنها، بودن فرزند شما در کنار کودکان دیگر، حتی اگر آنها مستقیماً با کودکان در تعامل نباشند، می‌تواند برای آنها بسیار مفید باشد (پلامر، ۱۳۹۱).

۸- افزایش اعتماد به نفس

رویارویی با چالش‌ها و موفقیت در بازی می‌تواند باعث شود کودک شما احساس کند که فردی قوی و سوپرمن است. همچنین یادگیری کارها و مهارت‌های مختلف در بازی‌ها می‌تواند حس اعتماد به نفس را در کودکان تقویت کند. خواه یادگیری نحوه ایستادن روی دست در استخر باشد یا عبور از موانع در زمین بازی باشد، تمام اینها باعث افزایش اعتماد به نفس می‌شوند. کودکان می‌دانند که مهم نیست که با چه چالشی مواجه شوند، آنها این توانایی را دارند که برای مواجهه رو در رو با آن چالش‌ها، بهتر عمل کنند (مارزولو و لوید، ۱۳۹۰).

۹- بیان راحت احساسات

بچه‌ها چه خوشحال، غمگین یا ترسیده باشند، اسباب‌بازی‌ها و بازی با این وسایل به آنها کمک کند تا این احساسات را از خود بروز دهند. آنها می‌توانند خشم خود را در یک محیط تخیلی از بین ببرند که می‌تواند به آنها حس رها شدن را بدهد و پس از اتمام بازی، احساس بهتری داشته باشند. همچنین بازی کردن با انواع اسباب‌بازی‌ها باعث می‌شود که کودکان با احساسات خود کنار بیایند. در واقع بازی کردن راهی عالی برای کودکان است که یاد بگیرند تا از هر چیزی که فکر و احساس می‌کنند، استفاده کنند و برای مقابله با آن به دنبال راهی سازنده باشند (همان منبع).

۱۰- کشف علایق

بخشی از لذت بازی برای بچه‌ها این است که فرصتی برای دنبال کردن هر چیزی که به آنها علاقه دارد را پیدا می‌کنند. کاری که آنها در زمان بازی انجام می‌دهند کاملاً به علاقه و خواست آنها بستگی دارد؛ اگر بخواهند زیر آواز می‌زنند و وانمود می‌کنند که یک خواننده هستند یا طوری رفتار می‌کنند که انگار فضانوردی هستند که آماده رفتن به فضا است. در واقع بازی با انواع اسباب بازی باعث می‌شود که کودکان علایق خود را کشف کنند. برخی از این موارد ممکن است به علایق مادام‌العمر تبدیل شوند، در حالی که برخی از آنها فراموش خواهند شد (ریاحی، ۱۳۸۰).

نکات تکمیلی

۱- به کودکانان اجازه دهید که تصمیمات ساده را او بگیرد: مثلاً اجازه دهید که او تصمیم بگیرد برای نهار چه غذایی تهیه کنید یا آخر هفته کجا به گردش یا مسافرت بروید. این باعث می‌شود که آنها بطور مستقل تصمیم بگیرند و این در واقع یک تمرین استقلال است.

۲- اجازه ندهید که کودک به تلویزیون و اینترنت وابسته شود: چون کودکانی که مدام توسط تلویزیون سرگرم هستند و از فکر خود استفاده نمی‌کنند، از منطق و قدرت تحلیل باز می‌مانند.

۳- آیتم‌هایی را در محیط کودک خود تدارک ببینید تا تخیل کودک را تقویت کنند: امکانات نقاشی، پازل‌ها، کتاب‌ها، وسایل ساخت کاردستی، همه و همه به افزایش خلاقیت کمک می‌کنند

۴- تکنیک طوفان ذهنی (انتخاب تمام راه حل‌های ممکن) را به کمک کودک خود تمرین کنید: مثلاً یک شی خام مثل یک لوله کارتنی به او بدهید و با هم تمرین کنید که از آن چه چیزی می‌توانید بسازید؟ (تلسکوپ، برج یا حتی یک آدم)

۵- از کودک خود سوال‌های باز بپرسید: مثلاً سوال‌هایی که با "چی می‌شد اگر..." بپرسید (اگر مردم می‌تونستن پرواز کنن چی می‌شد؟ یا اگر دلفین‌ها می‌تونستن روی خشکی راه برن چی می‌شد؟) یا مثلاً از کودک خود بخواهید چیزی را بهبود بدهد (بپرسید بنظرت چطور می‌تونیم اتاق پذیرایی رو سریع‌تر تمیز کنیم؟ یا چطور می‌تونیم به گل‌ها آب بدیم بدون اینکه با پارچ روی اون‌ها آب بریزیم).

۶- با کودکان بازی کنید: بخصوص بازی‌های چالشی و فکری. نکته مهم: بازی‌هایی که قابلیت کثیف کاری دارند، به کودک شجاعت بیشتری می‌دهند تا خارج از مرزها و محدودیت‌ها حرکت کند مثل بازی با گل در تراس (بعد از اتمام بازی، با کمک خود کودک آنجا را تمیز کنید).

۷- شروع به داستان گفتن برای کودک کنید: از تنوع کمک بگیرید. مثلاً بخشی از داستان را تعریف کنید و از او بخواهید که بگوید بنظرش بعد از این چه اتفاقی خواهد افتاد؟ داستان‌های متفاوت را برایش تعریف کنید نه آنهایی که آخرش از همین اول مشخص است.

منابع

- [۱] آقاعباسی، یدالله، ۱۳۸۸، نمایش خلاق: قصه گویی و تئاترهای کودکان و نوجوانان، چاپ سوم، تهران: نشر قطره
- [۲] احمدی شیرازی، مریم، ۱۳۹۳، رشد و محیط مناسب، چه کنیم تا محیط خانواده برای پرورش فرزند بهتر شود، تهران: موسسه مادران امروز.
- [۳] افلاطونی، نازنین، ۱۳۸۱، ورزش و بازیهای دبستانی و سرودهای خاص کودکان، تهران: انتشارات سورنا.
- [۴] اکسلاین، ویرجینیا، ۱۳۶۹، بازی درمانی، ترجمه احمد حجاران، تهران: موسسه کیهان.
- [۵] الکايند، دیوید، ۱۴۰۰، نقش بازی در رشد کودک؛ مترجم: نسیم صدیق؛ تهران: انتشارات صابرین.
- [۶] الیسون، شیلا؛ گری، جودیت، ۱۳۹۷، بازی های خلاق، ۳۶۵ بازی برای کودکان ۲ سال به بالا، ترجمه لیلا انگجی، تهران: رشد
- [۷] ایستابن، رابرت، ۱۳۹۷، فعالیت های آرامش بخش: بازی هایی برای رهایی از استرس، ترجمه ی حمیده جعفر یزدی، زهره دهقانی، چاپ سوم، تهران: انتشارات جوانه رشد.
- [۸] بارتل، آلیسون، ۱۳۹۴، ۱۰۱ بازی نشاط آور: برای بچه های ۶ تا ۱۰ سال، ترجمه حسین فدایی حسین، تهران: صابرین (کتابهای دانه).
- [۹] بوندانکو، آ، ک؛ ماتوسیک، آ، ای، ۱۳۷۷، نقش بازی در پرورش فکری کودک؛ مترجم: مهری باباجان؛ ناشر: دنیای نو.
- [۱۰] پلامر، دبور، ۱۳۹۱، بازی های تقویت مهارت های اجتماعی کودکان، ترجمه شهرام واحدی، پیروز قادری، خلیل اسماعیل پور، تبریز: انتشارات فروزش.
- [۱۱] دالیا، گالینا، ۱۳۹۵، رویکرد ویگوتسکی: کلید یادگیری (آموزش کودکان سه تا هفت سال با رویکرد ویگوتسکی)، ترجمه افسانه اشرفی، تهران: موسسه پژوهشی تاریخ ادبیات کودکان.
- [۱۲] ریاحی، ابوالقاسم، ۱۳۸۰، نقش بازی در ایجاد خلاقیت و پرورش کودکان، چاپ اول، انتشارات پرنیان.
- [۱۳] زارعی زوارکی، اسماعیل؛ صفوی، محمدرضا، ۱۳۸۹، روشهای نوین پرورش خلاقیت، گرگان: رشد فرهنگ.
- [۱۴] خاکی، احمد؛ شعبانی، عباس؛ ۱۳۹۷، نقش بازی در رشد کودکان؛ چاپ سوم، تهران، انتشارات حتمی.
- [۱۵] شریدان، مری دوروتی، ۱۳۸۲، بازی و رشد کودک از تولد تا شش سالگی، ترجمه ی رضا توکلی، هرمز سنایی نسب، فربد براتی سده، تهران: انتشارات رشد.
- [۱۶] صلاح، راضیه، ۱۳۹۷، نقش بازی در رشد فکری کودکان راهکارهای عملی، چاپ اول، ناشر: شلاک.
- [۱۷] فانشاور، جن، ۱۳۸۵، قصه گویی با عروسک ها آسان می شود، ترجمه سیمین امیریان، تهران: قطره.
- [۱۸] قاسم زاده، حسن، ۱۳۹۳، آموزش کاربردی خلاقیت و حل خلاق مسایل، انتشارات دنیای نو.
- [۱۹] کلام، ترازا؛ براتون، سو سوی؛ لندرث، گری ال، ۱۳۹۶، بهبود رابطه ی والد و کودک از طریق بازی، ترجمه دکتر جواد محمودی قرائی و دیگران، تهران: نشر قطره.
- [۲۰] کردی، عبدالرضا، ۱۳۸۱، بازی، خانواده و پرورش خلاقیت کودکان، تهران: انتشارات افراز.
- [۲۱] گیتلین وینر، کارن؛ ساندگراند، آلیس؛ شافر، چارلز، ۱۳۸۹، بازی کودکان: تشخیص و ارزیابی، ترجمه ی الهه محمداسماعیل، امیر رحمانی رسا، تهران، انتشارات دانژه.
- [۲۲] لندرث، گری، ۱۳۹۷، بازی درمانی، هنر برقراری ارتباط، ترجمه فروزنده داورپناه، تهران: رشد.
- [۲۳] مارزولو، جین؛ لوی، جانیس، ۱۳۹۰، آموزش از راه بازی، برای مربیان و اولیای کودکان قبل از دبستان، ترجمه ی لیلی انگجی، تهران: ناشر: سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی (مدرسه).
- [۲۴] ماسن، پاول هنری؛ کیگان، جروم؛ هوستون، آلتا کارول؛ کانجر، جان جین، ۱۳۹۶، رشد و شخصیت کودک، ترجمه: مهشید یاسایی، چاپ ۲۲، تهران: نشر مرکز، کتاب ماد.

بررسی نقش بازی در پرورش فکری، خلاقیت، شخصیت، رشد جسمی و مهارت‌های اجتماعی کودکان

[۲۵] مجدیان، محمد، ۱۳۹۸، نقش بازی در خلاقیت کودکان، انتشارات آزمون یار پویا.

[۲۶] مطهری، محمدرضا، ۱۳۹۵، راهنمای انتخاب اسباب بازی با تاکید بر روانشناسی بازی، تهران: ناشر: شرکت نشر البرز.

[۲۷] هیوز، فرگاس، ۱۳۹۹، روانشناسی بازی، کودکان، بازی و رشد، ترجمه کامران گنجی، تهران: انتشارات رشد.